

М.М. Назар

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії сучасних інформаційних
технологій навчання, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Інформаційне суспільство – це суспільна формація, в якій цінність інформації стала домінувати у порівнянні з усіма іншими. На відміну від індустріального суспільства, де базовою цінністю були товари, у постіндустріальному суспільстві базовими цінностями стають послуги, інформація та знання.

Процес отримання освіти в широкому сенсі, перманентне навчання, самонавчання та перенавчання займають особливе місце в ієрархії цінностей інформаційного суспільства, оскільки визначають здатності працювати зі знаннями (в широкому сенсі – з інформацією), а звідси – продуктивність діяльності індивідуума, гнучкість соціальної адаптації, успішність, якість життя в цілому. Ментальні карти індивідуумів визначаються такими ціннісними орієнтирами, як розвиток інтелектуальних потенціалів (особистісне зростання), культурне дозвілля, пріоритет духовних цінностей над матеріальними, навчання протягом життя. Оскільки домінуючим виробництвом в інформаційному суспільстві, на відміну від індустріального, вже є не виробництво товарів, а виробництво послуг та знань, на ключові позиції висувається розвиток інтелекту, вдосконалення мислення, безперервне навчання, орієнтація у масивах знань задля ефективного доступу до потрібних і виробництво нових. Розумова праця стає домінуючою по відношенню до фізичної, а остання все більшою мірою передається технологіям автоматизації та роботизації. Попит суспільства на мислення, творчість, знання визначає їх актуалізацію на груповому та індивідуальному рівнях.

Умови діяльності в постіндустріальному суспільстві сприяють не лише підвищенню якості діяльності та життя його представників, але і надають ресурси психологічного плану, необхідні для розвитку та ампліфікації інтелектуальної сфери. За своїм психологічним значенням змінюється ієрархія психічних функцій – роль пам'яті зменшується (оскільки можна отримати доступ до практично будь-якої інформації знову і знову), роль мислення збільшується (оскільки від мислення залежить якість та обсяг інформації, що оброблюється індивідумом).

Продуктивність діяльності представників постіндустріального суспільства та їхня успішність провідним чином визначається персональними і груповими можливостями у володінні інформацією (знаннями), її знаходженні, фільтрації, аналізі, збереженні, використанні та продукуванні. Разом із процесом інформатизації соціальної та персональної дійсності, суб'єктна активність все більшою мірою є проявом в діяльності індивідуму цілеспрямованості, націленої на виробництво та перетворення знань, а також на розвиток інструментів виробництва та перетворення знань. Все більша кількість діяльностей автоматизується або роботизується, тому керування знаннями та їх виробництвом визначає здійснення інших діяльностей та перетворення дійсності.

Межі когнітивних потенціалів людини в обробці значних за обсягом інформаційних масивів розширюються завдяки застосуванню електронних розробок, гаджетів і найбільшою мірою – в результаті доступу індивідумів до мережі Інтернет, що є на даний момент інформаційним простором з майже невичерпними джерелами знань, а обсяг наявної у ньому інформації з кожним роком суттєво збільшується. Інтернет – головна репрезентація, «ікона» інформаційного суспільства, головне джерело інформації, ключовий інструмент виробництва, зберігання, пошуку та розповсюдження знань.

Майже всі сфери діяльності людини, зокрема навчання, ампліфікуються новими можливостями, інструментами та умовами, в той час як віртуальний

простір всесвітньої електронної мережі стає головним джерелом та концентрацією знань в світі, поступово перетворюючись на найбільш значущий навчальний і освітній майданчик. Навчання та освіта з кожним роком все більш розширюються, а в деяких випадках і переміщуються, у віртуальний простір мережі Інтернет.

Оскільки головною репрезентацією роботи зі знаннями у суспільстві, а саме виробництва, пошуку, фільтрації, накопичення, обміну та використання інформації, стала всесвітня електронна мережа – Інтернет, що відбулося завдяки здійсненню процесів глобалізації та інтеграції на географічному та міжгалузевому рівнях, цей глобальний віртуальний простір поступово стає ключовою платформою для організації та здійснення навчання і освіти.

Можна спрогнозувати дві головні тенденції у дистанційному навчанні: по-перше, через розвиток інфокомунікативних, мультимедійних та інтерактивних технологій (3D-присутність, передача всіх основних сенсорних відчуттів, включаючи тактильні та нюхові) можливості групової динаміки у груповому мережевому навчанні суттєво зростуть, що зробить тренінги, семінари, уроки у віртуальному просторі значно більш актуальними та популярними, ніж зараз; по-друге, постійна персоналізація індивідуального навчання дозволить забезпечити зростання його ефективності та створить умови для появи індивідуальних віртуальних освітніх просторів. Віртуальне навчання буде впевнено займати провідні позиції в світі та зсуне традиційне навчання на другу сходинку за популярністю.